

УДК 711.1/4:342.9:355.01(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2025.2.29>

Є. О. Каташинський

аспірант кафедри державного управління та
місцевого самоврядування
Навчально-наукового інституту публічної
служби та управління Національного університету
«Одеська політехніка»

О. О. Липач

аспірант кафедри державного управління та місцевого самоврядування
Навчально-наукового інституту публічної служби та
управління Національного університету «Одеська політехніка»

МІСТОБУДІВНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ В КОНЕКТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті розглядається трансформація містобудівної діяльності в Україні в умовах правового режиму воєнного стану та перспективи повоєнної відбудови з урахуванням Цілей сталого розвитку (ЦСР). Обговорюються виклики, такі як обмеження на будівництво та руйнування інфраструктури, а також можливості для інтеграції зелених технологій, smart-міст та європейських практик (наприклад, New European Bauhaus). Ключові перспективи включають міжнародну співпрацю та модернізацію планування для досягнення ЦСР 11. Проведено аналіз практик сталого розвитку міст України в умовах воєнного стану, що дає підстави стверджувати, що ЦСР 11 фактично трансформується у концепцію адаптивної міської стійкості. Міста стають лабораторіями антикризових рішень, де поєднуються цифровізація, інфраструктурна безпека, соціальна інклюзія та екологічна відповідальність.

Визначається, що реалізація ЦСР 11 в Україні в умовах війни набуває не декларативного, а прикладного характеру та формує підґрунтя для переосмислення традиційних підходів до міського управління, зокрема — переходу до адаптивної моделі публічного управління містом у період відновлення та післявоєнної трансформації. Для досягнення сталого розвитку рекомендується впроваджувати «зелені» стратегії, такі як використання відновлюваних джерел енергії, покращення транспортної інфраструктури та створення умов для стійкого енергетичного розвитку громад. Приклади з європейських міст показують, як інтеграція стійких практик у міське планування може прискорити відновлення, наприклад, через впровадження енергоефективних будівель та зелених зон. Надаються рекомендації щодо необхідності комплексного розгляду теоретико – правових основ процесів управління містобудівною діяльністю в умовах війни та повоєнної відбудови країни на засадах сталого розвитку.

Ключові слова: містобудівна діяльність, воєнний стан, повоєнна відбудова, Цілі сталого розвитку, урбаністичне планування, зелена відбудова.

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану та повоєнної відбудови містобудівна діяльність України потребує адаптивних змін, що дозволять підвищити ефективність та результативність завдань, пов'язаних із відбудовою міст в умовах непередбачуваних викликів та кризових явищ. Ефективність містобудівної діяльності підвищує значення міст у процесах післявоєнного відновлення країни, де урбаністичне

планування стає інструментом для економічної стабілізації та сталого розвитку.

Містобудівна діяльність України переживає значні трансформації в умовах воєнного стану, запровадженого з 24 лютого 2022 року та продовженого до теперішнього часу. Слід зазначити, що правовий режим воєнного стану, який регулюється Законом України «Про правовий режим воєнного стану», впливає на містобудівну

діяльність через обмеження на використання земель, процедури планування та будівництва, з акцентом на забезпечення безпеки, відновлення інфраструктури, функціонування системи управління містобудівною діяльністю [1]. Це створює як виклики, так і можливості для досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР), зокрема ЦСР 11 «Сталі міста та громади», яка передбачає створення інклюзивних, безпечних, стійких та екологічних міст [2, 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Наукові публікації та аналітичні матеріали щодо відбудови міст України в умовах воєнного стану зосереджені на трьох ключових аспектах: стратегічному плануванні (Я. Белінська, М. Скорик, І. Романюк М. Латинін, О. Лукашов); правовому регулюванні містобудування (Р. Кірін, О. Трегуб, В. Устименко) та інтегрованому відновленні громад (К. Пастух) та інші вчені [4 – 9]. Особлива увага приділяється спрощенню адміністративних процедур через цифрові рішення (ЄДЕС-СБ) та оновленню містобудівної документації для зменшення бюрократичних бар'єрів. Слід зазначити, що чинна редакція Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» закріплює обов'язковість стратегічної екологічної оцінки для всієї містобудівної документації. Тобто науковці розглядають необхідність переходу від кризового управління до довгострокових стратегій відновлення, що включають соціальне житло, енергоефективність, екологічні стандарти тощо

Отже в науковому дискурсі публічного управління спостерігається збільшення кількості наукових розвідок щодо вирішення проблем, пов'язаних з функціонуванням та розвитком містобудівної діяльності в умовах війни та післявоєнної відбудови країни в умовах досягнення цілей сталого розвитку.

Мета статті полягає у спробі проаналізувати практики містобудівної діяльності в умовах правового режиму воєнного стану та післявоєнної відбудови в ко цілей сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Воєнний стан вводить спеціальні процедури у сфері містобудування, визначені Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» та постановами Кабінету Міністрів. Зокрема, встановлено особливості проведення процедур, таких як розробка та затвердження містобудівної документації, видача дозволів на будівництво та експлуатацію об'єктів у зонах ризику. Наприклад, обмеження на використання

земель включають заборони на будівництво в прифронтових зонах, обов'язкове врахування оборонних потреб та пріоритет відновлення критичної інфраструктури [10].

Комітет Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування 10 липня 2025 року підтримав відтермінування оновлення містобудівної документації до 2028 року для територій, постраждалих від війни, щоб спростити відновлення територіальних громад [11].

В умовах сьогодення містобудівельна галузь функціонує з урахуванням воєнних ризиків: аналіз показує скорочення обсягів будівництва на 30-50% у 2022-2023 роках, але поступове відновлення завдяки державним програмам, таким як «Відновлення» та міжнародній допомозі. Публічна політика у міському будівництві робить акцент на цифровізації, наприклад, через містобудівний кадастр, де понад 1100 громад вже працюють для прозорого планування. У Києві впроваджується «Smart City» з цифровізацією послуг в умовах воєнного стану, що сприяє ефективному управлінню ресурсами.

Сучасні виклики функціонування та розвитку міст, перш за все, пов'язані з руйнуванням інфраструктури, дефіцитом ресурсів та необхідністю інтеграції оборонних підсистем у планування управління містом. Однак, в той же час, правовий режим воєнного стану стимулює переорієнтацію містобудівної діяльності на сучасні практики, наприклад, такі як використання колишніх військових об'єктів для цивільних потреб та тактичний урбанізм для швидких змін в українських містах.

Проблема містобудівної діяльності набуває особливої актуальності в контексті післявоєнної відбудови України, оскільки війна спричинила значні руйнування інфраструктури міст, що вимагає не просто відновлення, а інтеграції принципів сталого розвитку для забезпечення довгострокової стійкості та адаптивності функціонування та розвитку міст. В межах нашого дослідження ми

розглядаємо сутність та зміст поняття «сталый розвиток» відповідно до його тлумачення в Законі України «Про основи містобудування», а саме, «сталый розвиток населених пунктів передбачає соціально, економічно і екологічно збалансований їх розвиток, спрямований на створення економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного

та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів, технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної інфраструктури» [14 Ст. 19].

Сталий розвиток передбачає баланс між економічними, соціальними та екологічними аспектами, що є критичним для запобігання майбутнім кризам, ефективного використання ресурсів та покращення якості життя населення. У післявоєнний період містобудування повинно враховувати енергоефективність, зелені технології, інклюзивність, щоб перетворити руйнування на можливість для створення міст, приязних для громадян, стійких до нових викликів, що генеруються сучасним розвитком людства. Це особливо важливо для України, де війна пошкодила понад 150 тисяч будівель, включаючи житло, школи та інфраструктуру, і де процеси післявоєнного відновлення повинні бути орієнтовані на стійкість міст до кліматичних та інших змін, енергетичну незалежність, адаптивність до непередбачуваних викликів. Воєнний стан не призупинив процесів сталого розвитку, а, навпаки, актуалізував необхідність переосмислення його інструментів. Громади міст України демонструють здатність інтегрувати принципи сталості у кризові рішення, поєднуючи безпекові, соціальні, екологічні та управлінські компоненти. Адже саме на міському рівні зосереджені основні виклики правового режиму воєнного стану: забезпечення безпеки населення, безперервність надання публічних послуг, відновлення зруйнованої інфраструктури, підтримка внутрішньо переміщених осіб, збереження екологічної рівноваги та згуртованості громадян.

У контексті правового режиму воєнного стану перспективи досягнення Цілі сталого розвитку 11 (далі ЦСР 11) залежить від інтеграції сталого розвитку в плани відновлення міст та громад. Національний план відновлення України (2022-2032) передбачає модернізацію міст з акцентом на людиноцентричність, раціональне планування та сталість, базуючись на ЦСР [15 - 18]. Аналіз впровадження ЦСР в Україні показує прогрес у містах, таких як Львів, де попри війну, зберігається можливість функціонування міста в контексті довгострокових цілей сталого розвитку навіть в умовах кризових ситуацій. Такі проекти спрямовані на зменшення екологічного навантаження, підвищення якості міського середовища та підтримку психосоціального

благополуччя населення. У контексті ЦСР 11 розвиток зеленої інфраструктури виконує компенсаторну функцію, знижуючи рівень стресу в суспільстві та підвищуючи соціальну згуртованість громад. Це підтверджує, що сталі міські рішення в умовах війни мають не лише інфраструктурний, а й глибокий соціальний вимір.

Особливе місце у реалізації ЦСР 11 посідають прифронтові та деокуповані міста, зокрема Харків, Чернігів, Запоріжжя. Тут сталий розвиток безпосередньо пов'язаний із відновленням зруйнованої житлової, освітньої та критичної інфраструктури з урахуванням безпекових вимог. Будівництво підземних шкіл та укриттів, планування нових житлових кварталів за принципом *build back better*, впровадження енергоефективних рішень — усе це свідчить про поступовий перехід від реактивного реагування на кризу до стратегічного управління відновленням. У таких умовах ЦСР 11 інтегрується з антикризовим управлінням, формуючи основу для довгострокової стійкості громад.

В умовах війни екологічна складова сталого розвитку набула нового значення. Приклади Запоріжжя та прифронтових громад Сходу України демонструють активізацію ініціатив, спрямованих на розвиток відновлюваних джерел енергії, енергоефективність та екологічну реабілітацію територій. Особливої уваги заслуговує ситуація в зоні Каховської ГЕС після її підризу, що створила масштабні екологічні та соціальні ризики. Реалізація проектів з відновлення водних екосистем, оцінки екологічних збитків та довгострокового просторового планування свідчить про необхідність інтеграції екологічної стійкості у систему публічного управління містами та громадами.

Моделі управління містами в контексті сталого розвитку пропонують актуалізацію синергетичної взаємодії між містами та селами для спільного використання ресурсів, що стає вкрай актуальним в умовах правового режиму воєнного стану. В такому аспекті, європейські практики (наприклад, Eurocities [13]) рекомендують впровадження ЦСР у процеси повоєнного відновлення, з фокусом на зменшення забруднення, доступ до транспорту, стійкість до катастроф. Актуальними для України можуть стати такі інструменти ЄС, як New European Bauhaus (який поєднує естетику, сталість та інклюзивність у міському дизайні, як у проектах реконструкції в Берліні), European Climate Pact (для кліматичної нейтральності міст, застосовуваний

у Роттердамі для зелених зон), Green City Accord (для покращення якості повітря та біорізноманіття), які можуть бути адаптовані реалій українських міст. Це дозволить забезпечити енергоефективну реконструкцію та громадську участь [19, 20]. Адаптація таких практик до містобудівної діяльності в Україні дозволить підвищити ефективність процесів відновлення інфраструктури, джерел енергії та smart-технології, як у європейських мережах міст постконфліктного відновлення. Слід зазначити, що такі програми, як «Ukraine Cities Partnership» та UN-Habitat підтримують стале відновлення українських міст, з акцентом на розвиток «розумних міст» та зменшення впливу воєнного конфлікту на ЦСР [21 - 23].

Загалом, воєнний стан гальмує прогрес (наприклад, середня швидкість громадського транспорту в регіональних центрах залишається низькою), але відновлення може стати каталізатором для розвитку, з інтеграцією smart-технологій та екологічних стандартів.

Висновки та пропозиції. Містобудівна діяльність в умовах правового режиму воєнного стану та повоєнної відбудови в Україні є ключовим елементом національної стратегії відновлення, що вимагає балансу між негайними потребами безпеки, відновленням інфраструктури та довгостроковими цілями сталого розвитку. Аналіз показує, що правовий режим воєнного стану, запроваджений, суттєво трансформує процедури планування та будівництва, вводячи обмеження на використання земель, пріоритетне відновлення критичної інфраструктури та інтеграцію оборонних елементів. Водночас, це створює можливості для впровадження принципів ЦСР 11, таких як створення стійких, інклюзивних та екологічних міст, через програми цифровізації (наприклад, Містобудівний кадастр та «Smart City» у Києві) та міжнародну співпрацю (UN-Habitat, Ukraine Cities Partnership).

Виклики, пов'язані з правовим режимом воєнного стану, Національний план відновлення України та європейські практики (Eurocities, New European Bauhaus [24, 25]) підкреслюють необхідність модернізації міст з акцентом на енергоефективність, зелені технології та синергію з сільськими територіями. Відтермінування оновлення містобудівної документації до 2028 року для постраждалих територій, підтримане Комітетом Верховної Ради України, сприяє спрощенню відновлення громад, але потребує посилення моніторингу для забезпечення сталості.

Перспективи досягнення ЦСР залежать від інтеграції сталого розвитку в плани відновлення, де воєнний стан може стати каталізатором для післявоєнної відбудови країни – з використанням smart-технологій, зменшенням забруднення та підвищенням стійкості до непередбачуваних криз та катастроф. Для ефективної реалізації ЦСР пропонуємо: посилити децентралізацію планування, розширити міжнародну співпрацю та впровадити моніторинг прогресу ЦСР на місцевому рівні. Таким чином, повоєнна відбудова не лише відновить втрачене, але й буде сприяти відродженню українських міст, трансформуючи їх в сучасні зразки реалізації концепції сталого розвитку на засадах підвищення стійкості та підвищення якості життя громадян.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 28.01.2025).
2. Цілі сталого розвитку 2016-2030. Представництво ООН в Україні. 2015. URL: <http://www.un.org.ua/tsili-rozvytkutysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> 5 (дата звернення: 27.03.2025).
3. Аналіз державних стратегічних документів щодо врахування адаптованих для України Цілей Сталого Розвитку до 2030 року: аналітична доповідь / за заг. ред. А. А. Максюті. К.: Інститут суспільно-економічних досліджень, 2017. 84 с.
4. Белінська Я.В. Чуницька І.І. Зарубіжний досвід використання зелених облігацій як джерела фінансування капітальних інвестицій в сталий розвиток. *VIA ECONOMICA* Випуск 4, 2024. С.7-12 DOI 10.32782/2786-8559/2024-4-1
5. Скорик, М., Романюк, І. Повоєнна реконструкція та інституційні основи сталого економічного розвитку України. *Грааль науки*, (59), 470–477. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.12.2025.050>
6. Латинін М. А., Лукашов О. О. Концептуальні підходи до державного регулювання стратегічного розвитку регіону за кордоном. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2017. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_9_5 (дата звернення: 27.02.2025)
7. Роман Кірін, Олександр Трегуб. Еколого-правові проблеми сталого розвитку міст і регіонів в умовах повоєнного відновлення. *International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy*. Vol. 1, No. 2, 2022, pp. 74-94. doi:10.46299/j.isjea.20220102.7.
8. Ustymenko, V., Tarasevych, O., Kirin, R., & Gradoboieva, Y. (2022). *Economic and Legal*

- Dimension of Ensuring Urban Environmental Security: World Experience and Conclusions for Ukraine. *Economy of Ukraine*, 2022 (6), 23–40. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.06.023>
9. Пастух К. Стратегічне планування розвитку територіальних громад. *Державне управління*. № 1 (7). 2021. С. 190—195. URL: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1\(7\)-195-215](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1(7)-195-215)
 10. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 № 3038-VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17> (дата звернення: 28.01.2025).
 11. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2259-20> (дата звернення: 28.01.2025).
 12. Мінрегіон: ВРУ у другому читанні ухвалила законопроект щодо спрощення процедур у сфері містобудівної діяльності в умовах воєнного стану. Кабінет Міністрів України. 14.05.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minregion-vru-u-drugomu-chitanni-uhvalila-zakonoproekt-shchodospromshchennya-procedur-u-sferi-mistobudivnoyidiyalnosti-v-umovah-voennogo-stanu> (дата звернення: 28.01.2025).
 13. Оновлення містобудівної документації відтерміновано. Асоціація міст України. 05.08.2025. URL: <https://www.auc.org.ua/novyna/onovlennya-mistobudivnoyi-dokumentaciyi-vidterminovano-0> (дата звернення: 28.01.2026).
 14. Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992 № 2780-XII. (редакція від 31.03.2023, 2849-IX зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12/ed19921116#Text> (дата звернення: 28.01.2025).
 15. План відновлення України. Ukraine Recovery Conference. 2022. URL: <https://ua.uncinternational.com/past-conferences/urc22/plan-vidnovlennya-ukrayini> (дата звернення: 28.01.2025).
 16. Будівництво, містобудування, модернізація міст та регіонів. Проект Плану відновлення України. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada.ua/construction-urban-planning-modernization-of-cities-and-regions.pdf> (дата звернення: 28.01.2025).
 17. Ukraine Cities Partnership for Sustainable Local Recovery (UCP). German Marshall Fund of the United States. URL: <https://www.gmfus.org/ukraine-cities-partnership-sustainable-local-recovery-ucp> (дата звернення: 28.01.2026).
 18. Urbanization in Ukraine: Building inclusive & sustainable cities. UN-Habitat. URL: <https://unhabitat.org/ukraine> (дата звернення: 28.01.2025).
 19. Реут А. Г., Когатько Ю. Л. Житлова проблема в Україні на тлі війни 2022 року. Демографія та соціальна економіка. 2022. № 3 (49). С. 123-144.
 20. Сталий розвиток міст та регіонів України в умовах євроінтеграції: збірник тез за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Ірпінь, 27 листопада 2024 р.). Ірпінь: Державний податковий університет, 2024. - 233 с URL https://dpu.edu.ua/images/Documents/UNIVERSITET/FAKULTETI%20INSTITUTI/Fakultet%20podatkovoi%20spravi%20obliku%20ta%20auditu/Kafedra%20ekonomichnoi%20politiki%20ta%20stalogo%20rozvitku/OP%20Ekonomika%20mista%20ta%20regionu%20Magistr/Zbirniki%20tez/2024_Zbirnik_tez_Vseukrainskoi_naukovo_practicnoi_internet_konferencii_Stalij%20rozvitok%20mist%20ta%20regioniv%20Ukraini%20v%20umovah%20evrointegracii.pdf (дата звернення: 28.01.2025).
 21. Sustainable rebuilding of Ukrainian cities: Good practices from cities. Eurocities. 2024. URL: https://monitor.eurocities.eu/wp-content/uploads/2024/05/Eurocities_Toolkit_Ukraine_final.pdf (дата звернення: 28.01.2025).
 22. Post-War Recovery of Ukrainian Cities: Green Reconstruction and Transformation. Konrad-Adenauer-Stiftung. 2022. URL: <https://www.kas.de/documents/270026/22934445/ENG+2022+Post-war+Recovery+of+Ukraine%E2%80%99s+Cities.PNG.pdf/c2ec0bb6-f379-9b42-cb0b-3a683b2e62be?t=1676910161400&version=1.1> (дата звернення: 28.01.2025).
 23. EU and Ukraine outline plans for sustainable reconstruction in a high-level conference. European Commission. 2023. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/news/eu-and-ukraine-outline-plans-sustainable-reconstruction-high-level-conference-2023-11-27_en (дата звернення: 28.01.2025).
 24. Urban development and post war recovery for Ukrainian cities. UNDP. 2022. URL: <https://www.undp.org/ukraine/blog/urban-development-and-post-war-recovery-ukrainian-cities> (дата звернення: 28.01.2025).

Ye. O. Katashynskyi, O. O. Lypach Urban planning activities in the conditions of the legal regime of martial state and post-war reconstruction in the context of Sustainable Development Goals

The article examines the transformation of urban planning activities in Ukraine under the conditions of protracted martial law and the prospects for post-war reconstruction taking into account

the Sustainable Development Goals (SDGs). Challenges such as restrictions on construction and destruction of infrastructure are discussed, as well as opportunities for the integration of green technologies, smart cities and European practices (e.g., New European Bauhaus). Key perspectives include international cooperation and modernization of planning to achieve SDG 11. An analysis of sustainable development practices in Ukrainian cities under martial law is conducted, which gives grounds to argue that SDG 11 is actually transformed into the concept of adaptive urban resilience. Cities are becoming laboratories for anti-crisis solutions, combining digitalization, infrastructure security, social inclusion and environmental responsibility. It is determined that the implementation of SDG 11 in Ukraine in war conditions is not declarative, but applied in nature and forms the basis for rethinking traditional approaches to urban management, in particular, the transition to an adaptive model of public city management in the period of recovery and post-war transformation. To achieve sustainable development, it is recommended to implement «green» strategies, such as the use of renewable energy sources, improving transport infrastructure and creating conditions for sustainable energy development of communities. Examples from European cities show how the integration of sustainable practices into urban planning can accelerate recovery, for example, through the introduction of energy-efficient buildings and green zones. Recommendations are provided on the need for a comprehensive consideration of the theoretical and legal foundations of the processes of managing urban planning activities in war conditions and post-war reconstruction of the country on the basis of sustainable development.

Key words: urban planning, martial law, post-war reconstruction, Sustainable Development Goals, urban planning, green reconstruction.